

Ұсынысымыз бар

1916 жылғы Торғай даласындағы Ұлт азаттық көтерілістің көсемі Әмір Әбдіғалпар Жанбосынұлы атына өзінің туған және жерленген жері Қараторғай ауылы (қазіргі Жаңақала) атын неге бермеске?!

Абытай хан Нияз биді ерлігі мен халыққа жасаған жақсылығы үшін хан Нияз атаған. Әбдіғалпар Жанбосынұлы Нияз бидің шөпшегі, Тілеулі батырдың ұрпағы, қырық жыл болыс болған Жанбосын бидің бел баласы, Торғай уезінің Қараторғай болысындағы «Үлкен қарасу» (қазіргі Алуа ауылы) деген жерде дүниеге келген. Әкесі ел билеушісі болса, анасы Алуа Ақтасқызы (1840-1934) Ақкөлдегі ұлт көсемі Ахмет Байтұрсынұлының жақын апасы. Әкесі салт-дәстүрді жете білетін шебер – этнограф болса, анасы ақылды, іскер, шебер сауатты адам болған. Әбдіғалпар Жанбосынұлы 1916 жылғы Ұлт азаттық көтеріліске дейін елде беделді қызметкер, болыс болған. Жан жақты сауатты, парасатты, ақылды, ұйымдастыру қабілеті жақсы, халықты бір ортаға жұмылдыра білетін, сөзге шешен, іске мығым азамат болыпты.

Осындай шебер ұйымдастырушы, халыққа беделді азаматты ел басына күн туған тұста Торғай даласындағы Ұлт азаттық көтерілістің басшылығына сайлап, халық тағдырын осы кісіге аманаттаған. Әбдіғалпар Жанбосынұлы көтеріліске шыққан 50 мыңнан аса халықты әскери тәртіпке бағындырып, жазалаушы отрядтармен бетпе – бет соғыс кезінде жауынгерлерді артық шығыннан аман сақтап отырған.

Торғайдағы Ұлт азаттық көтерілісі қазақ даласындағы азаттыққа қол созушылардың алғашқы дабылы болды. Осы көтеріліс Ресей патшасының тақтан түсуіне дейін жалғасты. Азаттық аңсаған қазақ халқы алғашқыда қарапайым халық жағына шыққан орыс көтерілісшілерін қолдап, кеңестік жүйені мойындады.

Совет үкіметі орнағаннан кейін Ұлт азаттық көтерілістің басшыларын екі топқа бөлді. Әліби Жангелдин мен Аманкелді Имановты қолдап, оларға қы-

змет беріп, олардың басшылары Әбдіғалпарды, Кейкі батырды шеттетті. Міне, осындай аласпыран кезінде Аманкелді батыр Алашордашылар қолынан қаза тапты. Арада жеті ай өткеннен кейін Әліби Жангелдин бастаған отряд Батпақарадағы Файзолла Ишан үйіне келіп түседі. Ш. Қаратаев бастаған отрядты Әліби Жангелдин «Рахмет» ауылынан шығысқа қарай 45 шақырым жердегі «Көкөленде» отырған Әбдіғалпардың ауылына жұмсайды. Жолбасшыға Күзір деген азаматты қосады. Файзолла Ишан Күзір арқылы Әбдіғалпарға хат береді. Қысқаша мазмұны: «бұл кісілер сені Торғайға алып барамыз дейді, ойлары күмәнді. Сен бұларға қарсылық жасама, әулетіңді қырып кетуден тайынбайды» деген мәтінде болған. Отряд Әбдіғалпарға келеді де: «асығыспыз, сізді Торғайға жеткізуіміз керек», – деп Әбдіғалпарды ертіп «Зәуре» қонағына келген жерде: «аттан түсіңіз, біз сізді осы жерде атып кетеміз», – дейді. Сонда Әбдіғалпар айтқан екен: «ондай ниеттеріңді біліп келе жатырмын, үш бас намаз оқуға рұхсат беріңдер деп өтініш жасапты... Жайнамаз үстінде дұға оқып отырғанда желкесінен атып тастап кеткен. Артынан туыстары келіп, асыл денесін өзінің туған жері Қараторғайдағы қорымға 12 адамның ортасына жерлеген. Қазір сыртынан юз жыл кірпішпен салынған тамы бар. 2016 жылы Ұлт азаттық көтерілістің 100 жылдығы қарсаңында «Өр Торғай – Ерлік Мекені» экспедициясы Әбдіғалпардың өмірден өткен

жеріне ескерткіш тақта қойды, Көкөлендегі Жанбосын мешітіне барып, дұға бағыштады.

Міне, асыл азамат осылай тергеусіз, тексерусіз қызылдардың қолынан жазықсыз оққа ұшты. Әбдіғалпардың өмірден озған күні 1919 жылдың 24-ші желтоқсаны. Өмірден озғанына қазір 102 жыл болды.

Осы мерзім арасында Әмір Әбдіғалпар жайлы көлемді зерттеулер, дастандар, мақалалар, естелік кітаптар жарық көрді. Бірақ, біртуар азаматтың мәңгіге тұрақтаған өзінің туған жерінде, өзінің отанында күні бүгінге дейін не елді мекеннің, не көшенің, не мектептің ол кісіге аты бірілген жоқ. Ұлт азаттық көтерілістің ошағы болған Аманкелді ауданы да үнсіз. Арқалық қаласындағы мұражайдың алаңында Әбдіғалпар Жанбосынұлына арналған ескерткіш бар. Бұл ескерткіш те батырдың бейнесін ашып тұрған жоқ. Сондықтан Арқалық қалалық әкімдігінен, мәслихат депутаттарынан сұрайтынымыз өзінің туған жері, бүгінгі «Жаңақала» атын Әбдіғалпар Жанбосынұлының атына өзгерту.

Ұсыныс жасаушылар:
Кәкі АҚАН,
Хамит ДОСЖАН,
Совет КЕРЕЙБАЕВ,
Қайырден ЖИЕНБАЕВ,
Рәуіл АХМЕТЖАНОВ,
Жәнібек ҒАЛПАСҰЛЫ,
Кенжеғали КАРБОЗОВ,
Қажымұқамбет ӘБДІКУЛЫ,
Мұхамбет-Рахым СПАНДИЯРОВ,
Шөгітбай БАЙДІЛДИН.